

15. 10. 2026

ÚVODNÍ ZVANÁ PŘEDNÁŠKA

Předběžné poznámky k mapování alternativně spirituálních kosmologií

Doc. Mgr. Radek Chlup, Ph.D. (Ústav filosofie a religionistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova)

Alternativní spiritualita je dosud ve světové literatuře představována především přes svůj městský liberální proud. Nelze si ale nevšimnout, že tento proud není zdaleka jediný. Zvláště během covidové pandemie jasně vyvstaly i různé dualističtější podoby alternativní spirituality, často napojené na konspiracismus. Je zřejmé, že alternativní spiritualita dnes tvoří pestrou mozaiku proudů, které se v řadě ohledů mezi sebou silně neshodnou. Jelikož však alternativní spiritualita netíhne ke schizmatickému naukovému vymezování křesťanského typu a klade důraz spíše na „ekumenické“ podhoubí společné všem proudům a na ortopraktické sdílení postupů a technik, není snadné se v rozdílech mezi těmito proudy vyznat. Není proto překvapivé, že ani v akademickém bádání dosud tato vnitřní diverzita alternativně spirituálního prostředí není zmapovaná. Ve své přednášce se pokusím o prvotní předběžné zamyšlení nad kategoriemi, které by bylo možné při takovémto mapování používat. Budu při tom pracovat s koncepcí kosmologií, která dokáže brát v potaz nejen naukové rozdíly (jež v ortopraktickém prostředí alternativní spirituality nejsou často ty nejdůležitější), nýbrž i rozdíly v celkovém praktickém chápání světa a lidského místa v něm.

PANEL I – FORMY SOUNÁLEŽITOSTI

Institucionalizace alternativního náboženského společenství na příkladu stoupenců léčitele Josefa Zzulky

Doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Ph.D. (Katedra religionistiky, Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova)

Významnou součástí alternativní náboženské scény v Česku jsou podobně jako v některých jiných zemích světa duchovní učitelé disponující charismatickou autoritou. Tito učitelé poskytují náboženské služby především na klientském základě, ale z jejich klientů se v některých případech utváří i stabilní společenství. Tato společenství procházejí procesy institucionalizace a etablování na alternativní náboženské scéně. Pro religionistické bádání na této scéně je nezbytné těmto procesům porozumět. Vývoj společenství kolem léčitele Josefa Zzulky (1912–1992) a kolem jeho nástupce Tomáše Pfeiffera (*1953) probíhá už nejméně čtyřicet let, a společenství se tak stalo „laboratorním vzorkem“, na němž je možné ukázat důležité body tohoto vývoje. Patří mezi ně úspěšné předání autority ze zakladatele na nástupce, vytvoření a stabilizace liturgie, liturgického prostoru a liturgického kalendáře, kodifikace textů zakladatele a ustálení zakladatelské mytologie, vytvoření vnitřních i vnějších komunikačních kanálů, založení vzdělávacího systému a konečně též nalezení místa nově vzniklé instituce jak mezi náboženskými společenstvími, tak mezi poskytovateli alternativní medicíny.

Od wellness po manosféru: Konspirualita a potreba niekam patriť

Mgr. Danijela Jerotijević, Ph.D. (Ústav sociálnej antropológie, Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Univerzita Komenského v Bratislave)

Prezentácia sa zaoberá konspirualitou, teda javom, pri ktorom sa konšpiračné a spirituálne vysvetlenia sveta navzájom prelínajú a posilňujú, a to najmä v prostredí alternatívnej spirituality. Zaujímam ma však nie tak otázka, prečo ľudia takéto presvedčenia prijímajú, ale skôr to, komu slúžia a čo konkrétnym ľuďom dávajú, najmä pri hľadaní vlastnej identity a pocitu, že niekam patria. Bližšie sa pozriem na dve skupiny, ktoré sa na prvý pohľad líšia, no v mnohom fungujú podobne. Na jednej strane stojí svet wellness a alternatívnej spirituality, kde výraznejšie prevládajú ženy a kde sa konšpiračné myslenie prirodzene prepája s témami zdravia, tela a osobného duchovného rastu. Na druhej strane je tzv. manosféra s mediálnymi postavami ako Joe Rogan či Andrew Huberman, ktoré oslovujú najmä mladých mužov cez

jazyk sebarozvoja, biohackingu a nedôvery voči „oficiálnym“ inštitúciám. Obe prostredia napriek rozdielom ponúkajú to isté: pocit, že viem niečo, čo ostatní nevidia, komunitu ľudí „na rovnakej vlne“ a jasnú hranicu medzi tými, čo chápú, a tými, čo nie. Prezentácie chce poukázat, že konspirativita nie je len o tom, čomu ľudia veria, ale aj o tom, kým sa vďaka tomu stávajú a komu v dnešnom svete dokážu dôverovať.

Ceremonie, léčení, energie: O překlade nativních pojmů do globálního spirituálního diskursu

Mgr. Jan Kapusta, Ph.D. (Katedra antropologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni)

Indiánští návštěvníci Evropy ve svých přednáškách, seminářích a rituálních aktivitách často užívají nativní pojmy. Čeští účastníci těchto setkání, typicky zakotvení v prostředí západní alternativní spirituality, tyto pojmy následně aktivně překládají do vlastního konceptuálního repertoáru, který odpovídá jejich zkušenostem, očekáváním a hodnotovým rámcům. Výsledkem tohoto procesu přitom není prostý významový posun, nýbrž dynamická a kreativní interakce mezi různými náboženstvími a jim příslušnými kosmologiemi, kdy dochází k rozmanitým konvergencím, divergencím a ekvivokacím. Příspěvek tento proces analyzuje na příkladu návštěv představitelů indiánských komunit z kolumbijské Sierry Nevady de Santa Marta v České republice. Sleduje způsoby, jimiž se domorodé náboženské pojmy – artikulované jak ve španělštině, tak v nativních jazycích – dostávají do českého prostředí a napojují se na klíčové koncepty západní alternativní spirituality jako energie, harmonie, léčení, očista, transformace vědomí, meditace či ceremonie. Prezentace tak přispívá k širší debatě o překlade v kontextu setkávání lokálních domorodých náboženství s globálním spirituálním diskursem.

PANEL II – SPOLEČENSKÁ ZMĚNA

Alternativní spiritualita, aktivismus a protest

Doc. PhDr. Marta Kolářová, Ph.D. (Katedra sociologie, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova)

Alternativní spiritualita bývá kritizována pro přílišný individualismus, osobní rozvoj jedince jako soukromé aktivity a nezáměr o věci veřejné. Příspěvek poukáže na to, že příznivci alternativní spirituality mají také tendenci k sociální angažovanosti a někteří využívají techniky spirituálního aktivismu. Autorka uvažuje o formách kolektivní akce, které využívají spirituální techniky (zejména meditaci, práci se záměrem, energií a rituály), a ukazuje, jak tyto praktiky rozšiřují repertoár kolektivního jednání. Sleduje různé formy spirituálního aktivismu ve světě i v Česku a opírá se o kvalitativní výzkum (zúčastněné pozorování v online i offline prostředí, analýzu dokumentů a rozhovory). Příspěvek nabízí typologii podob spirituálního aktivismu: rozlišuje mezi spirituálními skupinami (novými náboženskými hnutími), které navíc do své spirituální praxe přidávají veřejný protest zaměřený na sociální změnu, a aktivistickými sociálními hnutími, které využívají spirituální techniky buď jako organizační zdroj pro posílení hnutí zevnitř nebo jako repertoár kolektivního jednání směřovaný navenek. Dále poukazuje na rozdíl mezi kontemplativním aktivismem, který využívá zejména meditace a práci se záměry, a magickým aktivismem, který staví na kolektivních rituálech a práci s energií a je více viditelný na veřejnosti. Prezentace tak přispívá k debatám o roli alternativní spirituality v současné společnosti a rozšiřuje uvažování o ní zejména s poukazem na kolektivní formy jednání v souvislosti se společenskou změnou.

Ekofeministická spiritualita: Mezi feministickou teologií a alternativními spiritualitami

Bohyně/Země

Mgr. Kateřina Bali, Ph.D. (Katedra sociální a charitativní práce, Teologická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích)

Příspěvek se zaměřuje na ekofeministickou spiritualitu jako na vnitřně diferencované pole současné spirituality, v němž se propojuje feministická kritika, ekologické uvědomění a hledání nových podob vztahu k posvátnu, tělu a Zemi. Ekofeminismus je zde chápán jako rozmanité spektrum přístupů pohybujících se mezi křesťanskými teologickými rámci a alternativními spirituálními diskurzy. V tomto prostoru lze na jedné straně rozlišit ekofeministickou linii v teologii, reprezentovanou například Rosemary

Radford Ruether, Ivone Gebara či Sallie McFague, která usiluje o proměnu křesťanství zevnitř prostřednictvím kritiky patriarchálních a antropocentrických struktur. Na straně druhé lze identifikovat formy feministické a ekofeministické spirituality, spojované například s autorkou Carol P. Christ, které formulují alternativní obrazy posvátna založené na důrazu na imanenci, tělesnost, cykličnost a propojenost lidského a mimolidského světa. Cílem příspěvku bude sledovat prostor „mezi“: mezi teologickou reinterpretací křesťanské tradice a formami feministické spirituality, které se od křesťanství částečně či zcela odklání, tj. jejich průniky, paralely, napětí i vzájemné ovlivňování. Ekofeministická spiritualita tak bude současně nahlížena jako kritické zrcadlo křesťanství i jako prostor náboženské imaginace za jeho hranicemi. Zvláštní pozornost bude věnována i otázce, zda tyto proudy představují emancipační alternativu k patriarchálním a antropocentrickým modelům náboženství, či zároveň riskují nové formy esencionalizace ženství, romantizace přírody a oslabení sociálně kritického rozměru spirituality.

Timewave zero: Milenialismus Terence McKenna a velké hospodářské zrychlení

Mgr. Zuzana M. Kosticová, Ph.D. (Katedra religionistiky, Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova)

Terence McKenna je znám převážně jako apologeta psychedelik a proponent psychedelické spirituality. Hrál ale výraznou roli i v rámci mileniálního fenoménu spjatého s rokem 2012, včetně toho, že se vzájemně ovlivňovali s dalším jeho významným protagonistou José Argüellesem. Příspěvek bude zaměřen na McKennův koncept „timewave zero“ a jeho kontexty a implikace.

PANEL III – NÁBOŽENSTVÍ VS. SPIRITUALITA

Spirituální, ale ne religiózní? Alternativní spiritualita a digitální transformace náboženství v České republice, na Slovensku a v Polsku

Doc. Renáta Sedláková, Ph.D. (Katedra komunikace, Cyrilometodějská teologická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci)

Studie zkoumá proměny religiozity v současné České republice, na Slovensku a v Polsku v kontextu procesu platformizace a digitalizace náboženství. Ačkoliv se jedná o země s odlišnou mírou deklarované míry religiozity, data z kvantitativního dotazníkového online šetření realizovaného v letech 2024 a 2025 naznačují řadu sbíhavých trendů v prožívání současné spirituality těchto populací. V České republice je patrný trend tzv. „spirituality bez náboženství“, kdy se řada lidí považuje za spirituální, ale nikoli za religiózní. Tento posun je spojen s individualizovaným pojetím spirituality, které často zahrnuje víru v alternativní prvky jako horoskopy či amulety, zatímco institucionalizovaná náboženství a tradiční církve ztrácejí důvěru širší společnosti i stoupence. Naopak v Polsku se více než 92 % obyvatel hlásí ke katolické víře, a církve zde má výrazný vliv na veřejný prostor, média i politiku. I zde mladší generace vykazuje známky sekularizace, což souvisí s digitalizací a hybridizací náboženské zkušenosti. Výzkum ukazuje, že navzdory rozdílné deklarované míře religiozity se postoje jednotlivců k náboženství a každodennímu prožívání spirituality těchto populací sbližují.

Jak konceptualizovat vztah náboženství a alternativní spirituality? Pokus o pojmovou cestu

Mgr. Tomáš Samek, M.A., Ph.D. (Katedra občanské výchovy a filosofie, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova)

Představím jednoduchý grafický (množinový) model vztahu mezi náboženstvím a alternativní spiritualitou a ukážu, jak se tento model může stát účinným didaktickým nástrojem pro vysokoškolskou výuku budoucích pedagogů. Budoucí učitelky a učitelé základů společenských věd a občanské výchovy nemají hlubší průpravu v religionistice, teologii ani antropologii, a přesto mají podle rámcových vzdělávacích programů pochopit téma tzv. tradičních náboženství, nových náboženských hnutí a alternativní spirituality dostatečně na to, aby je dokázali srozumitelně vyučovat na střední nebo základní škole. Příspěvek se zabývá tím, jak pojmově uchopit vztah mezi náboženstvím, alternativní spiritualitou a žitou duchovní zkušeností tak, aby to jednak bylo srozumitelné vysokoškolským studujícím bez hlubší religionistické či antropologické průpravy a jednak to dokázalo vyvolat debatu, a tím studující vtáhlo do aktivní účasti na

popisu vztahů v daném sémantickém poli. Zdánlivě banální vztah mezi pojmy vyjádřenými pomocí množinových schémat se tak v prostředí třídy stává nástrojem společné diskuze o postavení spirituality, náboženství, věrouky a aktuálně prožívané duchovní zkušenosti a stejně tak prostředkem k uvědomění si vztahů mezi těmito skutečnostmi a jejich pojmovými koreláty. Individuální diskuzní příspěvky studujících jim zároveň umožňují nahlédnout pluralitu duchovních zkušeností a přístupů, seznat, že otázky spirituality a náboženství zasahují do každodenního života častěji a různoroději, než si mnozí z nich do té doby uvědomovali, a lépe porozumět odlišným pohledům svých spolužaček a spolužáků. Cesta pojmového poznání se tak zároveň stává cestou větší vzájemné tolerance mezi členy studijní skupiny.

Proměny alternativní spirituality na příkladu duchovního uzdravování v Kruhu přátel Bruna Gröninga

Doc. Mgr. Jiří Hoblík, Ph.D. (Katedra filozofie a humanitních studií, Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem)

Příspěvek se zabývá proměnami současné spirituality na příkladu duchovního uzdravování v hnutí Kruh přátel Bruna Gröninga (KBG). Východiskem je stručná kritická reflexe pojmu alternativní spirituality s ohledem na jeho šíři a mnohoznačnost, na něž již upozornila religionistická diskuse, a zároveň s přihlédnutím k dlouhým dějinám západní spirituality. Pozornost je věnována zvláště způsobům, jimiž stoupenci hnutí interpretují zkušenost uzdravení, působení duchovní síly (Heilstrom) a vztah k osobě Bruna Gröninga. Příspěvek na uvedeném příkladu ukazuje, že duchovní uzdravování není jen alternativou ke konvenční medicíně, již samo neodmítá, ale že je provázeno specifickou spiritualitou. Představuje tak prostor, v němž se prolínají náboženské, terapeutické a sekularizované prvky. Zároveň příspěvek ukazuje, jak se v tomto prostředí propojuje zkušenost uzdravení s praxí, která ji umožňuje, stabilizuje a potvrzuje. Na tomto základě lze sledovat proměnu tradičních forem religiozity v podoby spirituality, které nově propojují osobní zkušenost, komunitní sdílení a nadkonfesní náboženský horizont. Závěrem se příspěvek ptá, jak teoreticky uchopit alternativitu tohoto hnutí. Nejde přitom pouze o jeho zařazení do obecné kategorie alternativní spirituality, nýbrž o postižení způsobů, jimiž se jeho alternativnost konkrétně utváří, proměňuje a uplatňuje. Sleduje proto jednak vztahy KBG k širšímu náboženskému, terapeutickému a sekulárnímu kontextu, jednak vnitřní proměny jeho vlastního spirituálního profilu. Jako příklad poslouží vybrané představy o vztahu ducha a hmoty, které se uplatňují na současné náboženské scéně a které KBG specifickým způsobem rozvíjí.

16. 10. 2026

PANEL IV – GENDER

Bohové a bohyně: Genderové ideály v prostředí současné jógové spirituality

Bc. Kristýna Veverková a Bc. Sára Vančová (Ústav etnologie, středoevropských a balkánských studií, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova)

Příspěvek se zaměřuje na konstrukci ideálů ženství a mužství v současném jógovém prostředí v České republice jako příkladu alternativně spirituálního prostoru. Na základě etnografického terénního výzkumu realizovaného ve dvou odlišných lokalitách analyzuje, jak účastnice jógových komunit reflektují genderové role, tělesnost a spiritualitu v každodenním životě i mezilidských vztazích. Výzkum vychází z polostrukturovaných rozhovorů a zúčastněného pozorování realizovaných v rámci semestrálního praktického kurzu pětičlenným výzkumným týmem. Cílem projektu bylo prozkoumat, jak jsou ideály ženství a mužství konstruovány, interpretovány i prakticky naplňovány z perspektivy samotných aktérek. Výzkum tedy sleduje, jak informátorky definují „ideální ženu“ a „ideálního muže“, jakou roli v těchto představách hrají koncepty „ženské a mužské energie“ a jak se tyto ideály promítají do každodenních praktik, partnerských vztahů či sebepojetí. Příspěvek se soustředí na způsoby, jimiž jógové prostředí vytváří prostor pro reflexi či reinterpretaci genderových rolí, přičemž zkoumá, do jaké míry zde dochází k reprodukci tradičních a esencionalizujících představ o ženství a mužství. Zvláštní pozornost je věnována

napětí mezi důrazem na autenticitu a individualitu na jedné straně a vznikem nových forem normativity na straně druhé.

Tělo jako nástroj: Tělesná disciplína a její spiritualizace jako forma nové asketické maskulinity

Bc. Václav Koudelka (Ústav etnologie, středoevropských a balkánských studií, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova)

Minulý semestr jsme ve skupině čtyř lidí pracovali na projektu, který se týkal české biohackerské scény. Skrze polostrukturované rozhovory, zúčastněné pozorování a digitální etnografii jsme se snažili fenomén co nejkomplexněji zmapovat v offline prostředí i skrze komunikaci influencerů a s biohackingem souvisejících obchodních značek. Soustředili jsme se na to, jak naši respondenti pracují se svými těly a jak o nich smýšlejí. Ptali jsme se jich na velkou škálu praktik, jako je např. braní doplňků stravy, dechová cvičení, půsty, diety, cvičení nebo meditace, skrze které se snažili naplnit svůj potenciál a dosáhnout dlouhověkosti. Naše výzkumná otázka souvisela hlavně se sebeomezujícími praktikami. Snažili jsme se zjistit, jak se tyto současné praktiky mají k tradiční koncepci askeze. Zjistili jsme, že ta v biohackerském prostředí prošla výraznou transformací a stala se wellbeingovou praktikou, která často určovala celodenní režim. Biohacking je fenomén úzce spjatý s korporátním prostředím a sportovci. Toto prostředí jsme zpočátku vnímali jako silně machistické a kompetitivní. Zajímalo nás tedy, jakým způsobem je v biohackingu konstruován gender a jestli je konstruován skrze již dříve zmíněné sebeomezování a sebekontrolu. Nedokázali jsme přitom identifikovat dominantně konstruovaný model maskulinity, spíše několik alternativních modelů, které se ale k našemu překvapení vyznačovaly společnou kritikou hegemonní maskulinity.

Feministické přístupy ke spiritualitě v současné ženské fotografii

MgA. Tereza Jobová (Katedra vizuální komunikace, Fakulta umění a designu, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem)

Tento příspěvek představuje vybranou kapitolu disertační práce s názvem *Spirituální umění jako odpověď na krizi světa: současné umělkyně pracující s fotografií*. Kapitola se zaměřuje na způsoby, jakými současné autorky prostřednictvím fotografického média reinterpetují spiritualitu jako prostor zkušenosti, odporu a imaginace. Východiskem kapitoly je feministické čtení figury čarodějnice, která je v teoretických textech autorek jako Mona Chollet či Silvia Federici chápána jako historicky potlačený symbol ženské autonomie, nekanonického vědění a odporu vůči patriarchálním mocenským strukturám. Čarodějnické procesy jsou zde reflektovány nejen jako historická událost, ale také jako klíčový moment formování moderních forem kontroly ženského těla, sexuality a sociální role. Na tuto teoretickou bázi navazuje analýza současné fotografické tvorby, v níž se spiritualita objevuje jako feministická strategie. Vybrané autorky pracují s motivy rituálu, tělesnosti, komunity, transgenerační paměti či vztahu k přírodě a vytvářejí obrazy, které překračují dokumentární rovinu směrem k imaginativní a symbolické zkušenosti. Příspěvek ukazuje, že současná feministická spiritualita ve fotografii funguje jako kritický i tvůrčí nástroj: umožňuje zpochybňovat historické narativy, obnovovat marginalizované formy vědění a artikulovat nové podoby subjektivity v kontextu současných společenských a environmentálních krizí.

Esoterický queer román *Breaking the Silence Down*: Může mít satanistický feminismus nacionálně-socialistickou tvář?

Mgr. Matouš Mokřý (Ústav religionistiky, Filozofická fakulta, Masarykova Univerzita)

„Léta výchovy jí neustále říkala, že je perversní. Všechna očekávání jejích rodičů, veškerý tlak vyplývající z její role respektované učitelky ji vedly k přesvědčení, že její touha po Dianině lásce je nezdravá [...] Kdyby se jí Diane dotkla, byla by si svou láskou jistá.“ Tímto a jinými sympatetickými popisy lesbické lásky, obav před společenskou stigmatizací i ženského odporu vůči sexuálnímu násilí jsme konfrontováni, otevřeme-li si román *Breaking the Silence Down* o milostných vztazích Diane, Leonie a Rachael na venkovské střední škole v anglickém hrabství Shropshire. Podíváme-li se na přední strany románu, zjistíme však, že dílo má

zaučovat novice satanistického uskupení Order of Nine Angles (ONA) a napsala jej kolem roku 1985 autorita ONA s pseudonymem Anton Long, za nímž stojí britský neonacista David W. Myatt (nar. 1952). Ten přitom o dvanáct let později v textu *A Practical Guide to Aryan Revolution* posměšně tvrdí, že v moderní společnosti „je za hate speech označována nenávist k takovým dekadentním tvorům, jako jsou queers“. Jak přemýšlet o takto neobvyklém románu? Příspěvek prvně kontextualizuje dílo do osobního života Davida W. Myatta a do diskurzů o ženství, homosexualitě a venkovu přítomných v britské magické scéně a v britském neonacismu druhé poloviny 20. století. Tato kontextualizace poté bude konfrontována s diskurzem o literární fikci v rámci ONA. Tím prezentace ukáže, jak *Breaking the Silence Down* využívá diskurzy o ženství a homosexualitě v projektu budování satanistů schopných přivést na svět nacionálně-socialistické Impérium.

PANEL V – TERAPEUTICKÉ A RIZIKOVÉ ASPEKTY ALTERNATIVNÍ SPIRITUALITY

Psychedelická zkušenost, kosmologie a léčebné praktiky v Mexiku: Autoetnografická perspektiva

Mgr. Michaela Susedíková (absolventka adiktologie na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy a psychoterapeutka s psychoanalytickým zaměřením)

Příspěvek se zabývá Mexikem jako specifickým prostorem, kde se prolínají různé formy práce s vědomím. V tomto kontextu se objevuje představa, že psychoaktivní látky podávané v rámci rituální praxe nejsou jen prostředkem změny stavu vědomí, ale nesou také vlastní symbolickou kvalitu, která je v různých tradicích interpretována jako inteligence, učitel, průvodce mezi světy nebo duchovní bytost. Mexiko zde vystupuje jako prostor, kde se vzájemně dotýkají a překrývají indigenní kosmologie, místní léčebné praktiky a současná globální psychedelická kultura. Příspěvek se věnuje tomu, jak v tomto geografickém kontextu vzniká propojení mezi krajinou, tělem a změněnými stavy vědomí a jak se skrze ně formují představy o uzdravení, porozumění sobě a světu. Důraz je kladen na zkušenostní rovinu a na způsoby, jakými je „duch medicín“ v různých kontextech vnímán, interpretován a prožíván.

Bezpečný prostor: Terapeutické aspekty ženských kruhů a jejich vztah k odborné psychoterapii

Bc. Tereza Davidová (Katedra psychologie a Ústav etnologie a středoevropských a balkánských studií, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova) a Petr Demjanovič (Ústav filosofie a religionistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova)

Tento příspěvek se zabývá vztahem ženských kruhů (ŽK) a odborné psychoterapie. ŽK představují jeden z významných fenoménů současné alternativní spirituality. Svou podobou však někdy připomínají skupinová psychoterapeutická sezení a jejich účastnice často popisují pozitivní účinek ŽK na duševní pohodu a zdraví. V příspěvku vycházíme z našeho terénního výzkumu zaměřeného na to, co organizátorky ŽK považují na kruzích za terapeutické. Dále jsme pojmenovali hlavní podobnosti a rozdíly mezi ŽK a odbornou psychoterapií. Metodologie výzkumu je založena na třech zúčastněných pozorováních, pěti polostrukturovaných rozhovorech s organizátorkami ŽK, expertním rozhovoru s psychoterapeutkou a netnografií. Ve výzkumu jsme došli k několika dílčím zjištěním. ŽK mají léčivou kvalitu a s odbornou psychoterapií sdílí některé rysy (bezpodmínečné přijetí, korektivní zkušenost, důvěrnost). Existují zde také zásadní rozdíly (spirituální atmosféra a praxe, neformálnost, cílová skupina a sociálně-behaviorální nároky na účastnice). Čistě ženské složení kruhu navíc přináší komfort a umožňuje konverzaci o společensky bagatelizovaných nebo tabuizovaných tématech, převážně týkajících se mateřství a reprodukčního zdraví. Samy organizátorky ŽK mají k odborné psychoterapii kladný vztah a některé z nich prošly nebo procházejí psychoterapeutickým výcvikem. Na základě těchto zjištění docházíme k závěru, že ŽK mohou představovat alternativní způsob péče o duševní zdraví, ve kterém je oproti psychoterapii významná i spiritualita. ŽK jsou pro účastnice formou psychohygieny a ženský kolektiv funguje jako podpůrná sociální síť. ŽK se však zásadně liší od odborné psychoterapie svou specifickou vnitřní dynamikou (způsob interakce mezi účastnicemi), procesem (nárazovost a rozdílná očekávání), i některými cíli (např. léčba duševního onemocnění v psychoterapii versus neformální podpora v ŽK).

Temná strana alternativní spirituality: Sociální újma plynoucí z konzumace praktik alternativní spirituality

Bc. Natálie Krásná (Katedra antropologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni)

Alternativní spiritualita se často jeví jako neškodná dimenze individuální duchovnosti, přesto však může v některých případech vést k závažným negativním dopadům. Příspěvek shrnuje výsledky bakalářské práce zaměřené na problematické formy užívání a zneužívání alternativní spirituality a jejich důsledky pro jednotlivce i jejich blízké okolí. Cílem není alternativní spiritualitu označit za škodlivou, ale poukázat na konkrétní rizikové praktiky, které se často pohybují mimo rámec trestního práva, včetně fenoménu tzv. ezošmejdství. Jako teoretický a analytický rámec byla využita teorie sociální újmy vycházející ze zemiologie. Empirická část vychází z kvalitativního výzkumu realizovaného prostřednictvím zúčastněného pozorování na esoterických akcích a z hloubkových rozhovorů s osobami s negativní zkušeností s alternativní spiritualitou. Zjištění poukazují na fyzické, finanční, psychologické i kulturní formy sociální újmy.

PANEL VI – PROMĚNA TRADIC

Od bubnu k rozhraní: Digitální šamanismus jako rituál, algoritmus a nová forma spirituální autority

Bc. Simona Ksandrová (Katedra religionistiky, Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova)

Tento příspěvek tematizuje digitální šamanismus jako jeden z dynamických projevů současné alternativní spirituality. Ukazuje, jak se tradiční motivy šamanské cesty, extáze, léčení a komunikace s neviditelným světem transformují v prostředí sociálních sítí, livestreamů, virtuální reality a umělé inteligence. Digitální šamanismus zde nechápeme jako pouhý přesun rituálů do online prostoru, ale jako strukturální proměnu rituální situace, v níž se obrazovka, platforma a algoritmus stávají přímými prostředníky spirituální zkušenosti. Sledovat budeme především proměnu šamanské autority. Ta již není vázána primárně na iniciační linii, lokální komunitu či tělesně sdílený rituál, ale nově se odvíjí od digitální viditelnosti, sledovanosti, afektivní přesvědčivosti a algoritmické distribuce obsahu. Příspěvek ukáže, že digitální šamanismus osciluje mezi třemi póly: terapeutickým příslibem uzdravení, estetizovanou performancí spirituality a komodifikací posvátna. Metodologicky text vychází z religionistického a antropologického studia digitální religiozity, konkrétně z konceptů online rituality, techno-spirituality a zprostředkované autority. Cílem analýzy není hodnotit autenticitu těchto projevů, ale popsat, jak digitální prostředí reálně redefinuje vztahy mezi tělem, rituálem, obrazem a komunitou v tekuté modernitě.

Hybridní spiritualita a proměny tibetského buddhismu v České republice

Mgr. Jan Bednář (Katedra filozofie a humanitních studií, Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem)

Náboženská praxe i komunitní život procházejí výraznou proměnou, která se nevyhnula ani tibetskému buddhismu. Vedle tradičního fungování založeného na osobním setkávání, komunitních centrech a přímém kontaktu s učiteli stále výrazněji vzniká prostředí propojující fyzickou a digitální zkušenost. Online přednášky, livestreamy, komunitní platformy a další způsoby zapojení postupně proměňují vztah ke komunitě, náboženské praxi i samotnému chápání duchovního prostoru. Příspěvek sleduje proměny tibetského buddhismu v současné české společnosti, zejména vztah mezi tradiční komunitní strukturou a novými způsoby účasti umožňujícími částečné odpoutání spirituality od pevně vymezeného místa a času. Současně si všímá proměny vztahu mezi kolektivní a individuální formou duchovní zkušenosti i postupného oslabování pevné vazby mezi náboženskou praxí a konkrétním komunitním prostorem. Vychází z kvalitativní analýzy veřejně dostupných aktivit buddhistických center, online přenosů, komunitních platform a z dlouhodobého sledování prostředí tibetského buddhismu v České republice. Zaměřuje se na rostoucí individualizaci náboženské zkušenosti a větší dostupnost duchovní praxe mimo tradiční centra. Hybridní spiritualita přitom není interpretována jako zánik tradiční komunity, ale jako proměna způsobů náboženského života v současné společnosti.

Hledání hranic mezi tantrou a neotantrou

Mgr. Jitka Schlichtsová (Katedra religionistiky, Evangelická teologická fakulta, Univerzita Karlova)

Příspěvek vychází z konkrétních případů, které v českém i evropském prostředí vyvolávají odborné i společenské diskuse (např. hnutí kolem Gurua Járy či Gregoriana Bivolarua). Tyto příklady ukazují, jak je pojem „tantra“ v současnosti používán v rámci různých forem alternativní spirituality, často ve spojení s tématy osobního rozvoje, sexuality nebo práce s energií. Na tomto základě se příspěvek zaměří na otázku, zda a jak lze tyto současné projevy označovat jako „tantrické“, a pokusí se formulovat základní kritéria, která umožňují odlišit fenomén neotantry od klasických tantrických tradic hinduismu a buddhismu. Jako interpretační rámec poslouží pojetí náboženství jako symbolického systému podle Clifforda Geertze, které umožňuje sledovat, jak jednotlivé tradice konstruují význam prostřednictvím rituálu, těla a práce s energií. Cílem příspěvku není hodnotit legitimitu jednotlivých skupin, ale ukázat, jaké analytické nástroje může religionistika nabídnout pro jejich interpretaci a jak lze na jejich základě přesněji vymezit rozdíl mezi tradiční tantrou a jejími současnými reinterpretacemi.

Intersekcce satanistické identity a jiných spirituálních identit u českých satanistů

Bc. Nela Balíková (Ústav religionistiky, Filozofická fakulta, Masarykova Univerzita)

Příspěvek představí probíhající kvalitativní výzkum zaměřený na prolínání satanistické identity s dalšími spirituálními identitami a praxemi v prostředí současné české satanistické scény. Navazuje na předchozí výzkum motivací k identifikaci se satanismem, v jehož rámci se opakovaně objevovaly odkazy na další náboženské a spirituální směry, jejich symboliku, praxi či světonázorové prvky. Výzkum vychází z narativních rozhovorů s osobami identifikujícími se jako satanisté a zaměřuje se na způsoby, jakými respondenti kombinují, reinterpretovali nebo odmítají prvky různých náboženských a spirituálních tradic. Pozornost je věnována zejména procesům spirituální brikoláže, eklekticismu a individualizace religiozity. Satanistická identita je zde zkoumána nikoli jako uzavřený a jednotný systém, ale jako dynamický prostor, v němž může docházet k selektivnímu přebírání prvků západního esoterismu, okultismu, novopohanství, spirituality New Age či dalších alternativních náboženských proudů. Teoretický rámec vychází z konceptu self-religion Paula Heelase a z přístupů zdůrazňujících význam alternativního náboženského milieu a současné occulture. Příspěvek představí předběžná zjištění probíhajícího výzkumu a bude diskutovat, do jaké míry lze současný satanismus chápat jako součást širších procesů individualizace a pluralizace spirituality v pozdně moderní společnosti.